

DT.UA постійно приділяє увагу проблемам розвитку освіти й науки, даючи можливість висловити різні точки зору.

У статті «Наука передусім повинна працювати на результат» (№ 26 від 13 липня 2013 р., <http://gazeta.dt.ua/EDUCATION/nauka-peredusim-rovinnaprasyuvati-na-rezultat-.html>) високопоставлений співробітник МОН О. Якименко висловив ряд цікавих думок про необхідність інтеграції наукової та освітньої діяльності. <.> На початку статті О. Якименко стисло представляє концепцію «потрійної спіралі» (Triple Helix) взаємодії між університетами, державою та підприємницьким сектором у рамках сучасної інноваційної системи. Цю концепцію запропонували в 1990-х роках професор Г. Іцковіц зі Стенфорда (тоді він ще працював у Нью-Йоркському університеті) і його колега Л. Лейдесдорф з Амстердама... Концепція «потрійної спіралі» у викладі Г. Іцковіца трохи відрізняється від того, про що пише О. Якименко.

Найважливішими компонентами в згаданій спіралі є не університети, а компанії, які створюються на стику бізнесу й освіти за активного сприяння держави. Говорити, що університети «головніші» у створенні таких компаній, як це робить О. Якименко, немає сенсу. У концепції «потрійної спіралі» йдеться саме про взаємне проникнення і нерозривний зв'язок різних компонентів інноваційної системи, кожен з яких відіграє в ній свою специфічну роль. Ще років десять тому ряд учених висунув ідею, що концепція «потрійної спіралі» може мати різні модифікації. Наприклад, у деяких країнах державний сектор досліджень і розробок відіграє настільки вагомую роль, що безпосередньо держава виступає регулятором наукової та інноваційної діяльності (відповідно до первісного трактування концепції Triple Helix) та активним «гравцем» поряд із підприємницьким сектором і ВНЗ. Такий гнучкий підхід до оцінки взаємодії у сфері науки, освіти й інновацій не викликав заперечень у переважній більшості фахівців.

<.> Наукова система України переживає скрутні часи. Так склалося, що ВНЗ у нашій країні формувалися впродовж багатьох десятиліть як інститути навчання, а не організації для проведення наукових досліджень. Переважань освітньої діяльності необхідно відкоригувати – це знамення часу. У США, наприклад, «середній» професор університету витрачає 60 % часу на дослідження і 40 % – на навчання студентів. Чверть століття тому це співвідношення було зворотне... Необхідно й надалі розвивати взаємодію ВНЗ з іншими секторами науки й компаніями. Наведені О. Якименком позитивні факти взаємодії ВНЗ із промисловістю та академічними інститутами мають стати прикладами й для інших. Потрібно заохочувати підприємницьку діяльність студентів, професорів,

випускників ВНЗ, розвивати нові форми організації взаємодії ВНЗ і НАН, особливо на регіональному рівні. При цьому деякі НДІ справді можуть стати підрозділами університетів, як пропонує О. Якименко, інші – перетворитися на організації подвійного підпорядкування – НАН і МОН (такі приклади є). Імовірно, слід попрацювати над процедурними (юридичними) питаннями таких перетворень і діяти, керуючись інтересами розвитку країни.

Безумовно, і Національна академія наук потребує змін, але слід пам'ятати, що пропоновані зміни мають бути добре продумані та виважені. Нагадаємо: НАН створювалася із самого початку за аналогією з німецьким науковим Товариством ім. К. Вільгельма, яке у формі Товариства ім. М. Планка з десятками науково-дослідних інститутів, що не належать до сфери вищої освіти ФРН, благополучно діє й досі. У тій-таки Німеччині є ще ряд наукових «товариств», які користуються підтримкою держави й не належать до університетського сектору. У них діють десятки університетів і працюють десятки тисяч наукових співробітників. У США ситуація трохи інша: університетський сектор традиційно домінує у сфері фундаментальних досліджень. Але й там, згідно з доповідями Національного наукового фонду США, діють сотні наукових організацій неуніверситетського типу, які фінансує держава. Фінансування деяких із них – найбільших національних лабораторій – перевершує фінансування не тільки НАН, а й усієї української науки! В останні десятиліття в США взято курс на тіснішу взаємодію національних лабораторій і провідних університетів. Вивчення і творче використання такого досвіду може бути корисним і в нашій країні.

Сумна доля сотень галузевих інститутів, які колись мали значні досягнення, але були кинуті «у ринкову стихію» без необхідної попередньої підготовки, має стати застереженням для тих, хто хоче реформ заради самих реформ. До того ж перетворення в науковій сфері у відриві від перетворень в економіці не мають сенсу. Держава повинна створити рамкові умови, при яких займатися науковою та інноваційною діяльністю стане вигідніше, ніж виробляти сировину й напівфабрикати. Роль бізнесу також важко переоцінити: саме компаніям необхідно буде змістити акцент на виробництво високотехнологічних товарів і послуг. Адже за роки незалежності частка машинобудування в загальному обсязі випущеної промислової продукції зменшилася втричі! До того ж велику частину цього обсягу становлять ремонти й роботи з подовження терміну служби наявної техніки.

Звісно, й університети, й інститути НАН мусять «пройти і свою частину шляху», генеруючи нові знання, але, гадається, ця частина все-таки коротша

від тієї, яку мають подолати два інші учасники «потрійної спіралі» – бізнес і держава.

В українських ВНЗ і науково-дослідних інститутах працює багато талановитих, чудових людей. Проблема полягає в тому, щоб, не протиставляючи їх одне одному, постаратися максимально використати їхній потенціал в інтересах усієї країни (*Єгоров І. «Потрійна спіраль» у МОНівській інтерпретації // Дзеркало тижня. Україна (<http://gazeta.dt.ua/science/potriyna-spiral-u-monivskiy-interpretaciyi-.html>). – 2013. – 9–16.08).*